

1. Klaus Rifbjerg: Joker

Teksten er et uddrag fra Romanen Joker (1979), der handler om journalisten Jeremias Lister, en fraskilt mand på omkring 40 år. I uddraget fortælles der om et besøg, som Jeremias aflægger hos sin tidligere kone Kirsten.

(...)

Op ad trappen til sin gamle lejlighed tøvede han et øjeblik på næstøverste trin. Det var en mærkelig fornemmelse. Her kom han i sin tid springende (af og til dinglede), for det meste gående, fiskede nøglen frem og låste sig ind. Nu var han tvunget til at ringe på. Det gav en følelse af underlegenhed eller reduktion. Han oplevede det samme, når han trådte ind i entreen. Forandringen var ikke radikal, men et eller andet var der sket. Hans handsker lå f.eks. ikke på kommoden, som de plejede. Et spejl var også hængt et andet sted hen. Forandringerne var små – måske netop derfor virkede de endnu mere sårende. Han kunne genkende alt, hele den atmosfære, som havde været hans og hendes *sammen*, men den var alligevel væk, vejret bort, bevidst forandret. Det slog ham som gribende, hver gang han vendte tilbage, at mennesker indretter deres tilværelse så skrøbeligt og alligevel så brutalt. Han vidste ikke, hvad det var, han ville bevare, da de gik fra hinanden, men han opdagede, at blandingen af det, der havde været, og det, der ikke var mere, slog benene væk under ham. Man havde fjernet hans vaner, men bevaret en del af deres afspejling i smag, indretning, lugt, *ambiance*¹. Det følte meget for-gængeligt, som om verden i et spring var blevet utrolig meget ældre. Og når Kirsten kom ud og lukkede op, så han ikke bare, at hun ikke længere var den samme, at hun havde fået flere rynker, at hendes hår var blevet mere gråt, men også – som i et spejl – hvordan han selv var sunket lidt sammen, at der skulle flere kræfter til for at holde skuldrene i aggressiv fremadrettet bevægelse, flere energiske strøg gennem håret for at få det til at knitre og krølle, som det plejede. Han gjorde også noget med sin stemme, som overraskede ham selv. Han plejede ikke at høre eller lytte efter, hvordan han lød. Men når han nu traf sin fhv., lyttede han altid til en ekstra stemme, en slags ekko, der viste sig at være hans eget.

Endnu et øjeblik tøvede han, så strakte han pegefingern hen mod ringeklokken og trykkede. Det havde han prøvet før – naturligvis – alligevel var det forkert, at lyden kom indefra og ud. Han skulle have siddet derinde og hørt sin egen klokke ringe, og derefter skulle han – forventningsfuld – være sprunget op af stolen for at lukke op. Måske var det hende! Måske havde hun glemt nøglen. Men nu kom hun hjem, og gudskelov var han der og kunne lukke op. Han løb først, satte så tempoet ned, drejede endelig helt roligt op for låsen, og dér stod hun med blæsten endnu i håret, små regndråber i kanten af tørklædet, bevægede fødderne frem og tilbage for at tørre dem på måtten, sagde puha og smilede og gik frem imod ham og kom ind i entreen og tog tøjet af, og de fulgtes ud i køkkenet, hvor hun viste ham, hvad hun havde købt, og de begyndte at tale om middagsmaden, og lidt efter kom drengen ud og stod og hang hos hende, og de fik en lille en, og han fortalte om bladet, og de grinede sammen, og måske sad de ved bordet alle fem, og der var en flaske fremme, og alting forud og bagud var sig selv, uforanderligt, trygt, varmt, trivielt, kedeligt, muntert, almindeligt, sensationelt, bittert, morsomt, besk.

¹ *ambiance*: stemning.

Han ringede én gang til, så hørte han hendes skridt. Måske hun havde været på lokum. Det ku han jo så sige. Det ville være i stilen. „Nå, du var nok på lokum.” New journalism. Sørg altid for at anbringe ofrene i så upassende og kompromitterende situationer som muligt. Skriver du om skolelærere, så har de fodformede sko
45 og drikker bajere. Skriver du om strissere, så er de unge, alt for unge, har tyndt flødeskæg og taler patetisk om tragiske hændelser. Som om en strømmer kan have forstand på tragik! Drejer det sig om intellektuelle, så sørg endelig for at fremstille dem som idealister, men naragtige. Lad dem være søvnige, uinteresserede eller rent ud dumme. Sørg for, at ingen af dine ofre får lov til at vise sig i fuld dimension. Insister
50 på den syrlige, kompromitterende detalje. Fremstil den gerne som positiv eller frisk, men lad ingen være i tvivl om, at den i hvert fald er tvetydig.

Hun åbnede døren.

– Dav, sagde han.

– Dav. Jeg havde ikke ventet dig.

55 – Forstyrrer jeg?

At være tvunget til at sige det. Kunstigt! Men han prøvede ikke igen. Den festlige optakt var for længst opgivet. Der var ingen grund til ligefrem at træde rundt i det. Hun tog ham med ind i dagligstuen, hvor der var kommet nye gardiner. Han brød sig ikke om dem, selvom han godt kunne se, de var valgt med sædvanlig smag.

60 – Pæne gardiner, du har fået, sagde han.

– Synes du? sagde hun og så glad ud.

De sad lidt og stirrede. Deres blikke gik ved siden af hinanden, men ikke ret meget. Så lænede han sig frem.

– Jeg ville gerne tale med dig, sagde han.

65 – Ja?

Han skubbede skuldrene lidt frem og tilbage. Hun havde ikke bedt ham om at tage frakken af.

– Jeg synes bare, det er for åndssvagt.

Hun blev lidt blegere. Eller også var det solen, der gik om bag en sky – eller de
70 nye gardiner.

– Hvad er – åndssvagt?

Han slog ud med hænderne, lod dem falde ned på knæene.

– Man laver ikke sit liv om på den måde.

Hun rørte ved det underste højre øjenlåg.

75 – Det har vi jo været igennem. Alt det er færdigt.

– Er det?

– Det ved du.

Han lænede sig tilbage i sofaen.

– Færdigt ... hvad er færdigt ... er noget nogen sinde færdigt?

80 – Jeg kender dine filosoferinger ...

– Og de keder dig?

– I reglen fører de ingen steder hen.

Han trak i skjortelinningen.

– Jeg lover noget ... og så sker der ingenting?

85 – Du ved, hvad jeg har sagt. Man kan ikke blive ved med at holde sig flydende på en illusion.

– Tre børn, et hus, femten års ægteskab?

Hun rejste sig irriteret og gik hen og stod og fumlede ved snoren til gardinerne.
– Hvad er det, du vil snakke om?
90 – Det her.
– Det nytter ikke noget.
Og du har jo alt dit. Hvad vil du have mere? Mig. Er det det?
– Selvfølgelig.
– Du er vanvittig.
95 – Du er jaloux?
Han følte en eller anden vild varme skyde op i sig. Hun var jaloux!
– Du er jaloux!
Hun vendte sig mod ham.
– Nu skal jeg sige dig noget. Jeg er ikke jaloux. Jeg er bare træt. Tre børn, ja. Så
100 bliver man træt af barnagtigheder. Dine har jeg været træt af i årevis. Jeg bor for
mig selv nu, og du har ret til at komme. Af hensyn til børnene. Jeg hader dig ikke,
det ved du også, jeg holder stadigvæk af dig. Men jeg vil selv have lov at bestem-
me, hvad der skal tales om i mit hus. Og m.h.t. fortiden, så er den forbi. Jeg kan
ikke bruge den til noget. Det, jeg har brug for, er mig selv. Jeg har levet af dig, og
105 det er jeg ked af ... jeg er ingen udbytter eller udnytter, men nu må jeg prøve for
mig selv ... Og derfor skal der ingen distraktioner være, i hvert fald så få som
muligt. Det troede jeg, du havde forstået.
– Hvorfor lyder du som en lærerinde?
– Fordi du har så meget at lære.
110 Han støttede hovedet i hænderne og sad lænet forover.
– Du er en røv, sagde han.
– Var det det, du kom for at fortælle mig?
Han hidsede sig op.
– For helvede, menneske, vi har været gift en hel menneskealder ...
115 Jeg kender dig jo, du er ikke sådan! Hold op med at tale på den måde? Jeg ken-
der dig jo ... røv og tud. Jeg har været med til det hele, har jeg ikke? Jeg har prøvet
alt sammen med dig. Vi har da også grinet, har vi ikke? Skal jeg lave et ansigt,
skal jeg lave et ansigt? Se!
Han trak mundvigene op, han stak tungen ud, han rullede med øjnene, han
120 gurglede, han vippede med ørene.
Hun vendte ryggen til.
Lidt efter sagde han med lav stemme.
– Du kan rende mig i røven.
– Tak.
125 – Åh, hold dog op!
Hun så på ham igen.
– Jeg kan huske, engang du holdt et foredrag om værdighed ...
Jeg tror også, du snakkede om stil.
Du var meget optaget af stil.
130 Du forklarede, hvor vigtigt det var for ethvert menneske at finde frem til sin
egen stil.
Uden den, ingen værdighed. Du lagde megen vægt på værdigheden. Ikke noget
pompøst, sagde du, men noget med at være helt i overensstemmelse med sit indre
menneske. Det lagde jeg mig på sinde.

135 – Og nu har du fundet frem til lærerinde-tanten?
 – Jeg ved ikke, hvad jeg har fundet frem til. Men det forekommer mig, at din personlige opfattelse af, hvad din egen stil er for noget, virker lidt diffus.
 – Bja, bja, bja, bja...
 Hun overhørte hans hån-brægen. Den var også godt slidt. Sad i tapetet alle vegne.

140 – Jeg hører, du er begyndt at dyrke en ... dværg.
 Han stirrede forbløffet op.
 – Hvad?
 – Ikke noget. Bare noget jeg har hørt. Det skal jo være lidt aparte, ikke? Jeg mener: for at være moderne.

145 Han rejste sig hurtigt op og stod med en sofapude i hænderne.
 – Og det siger du. Lidt moderne! Det skal jeg stå her i min egen stue og høre dig sige. Det er kraftedme lige stærkt nok. Moderne! Hvad fanden tror du, det, du farer rundt og laver, er andet end moderne! Det er dig, der er med på noderne, min søde skat. Du gør alt det rigtige. Du farer og fløjter lige i hælene på alt det, der er oppe i

150 tiden! Føj for fanden i hede hule helvede. Og det er du parat til at ofre dit liv for!
 – Hvaffor et liv?
 – Dit, mit, børnenes!
 – Det er det, jeg siger.
 Du er ikke rigtig klog. Mit liv ... børnenes ... det begynder jo først nu!

155 – Og mit?
 Hun trak håret tilbage med begge hænder.
 – Du er fri. Er det ikke det, du altid har drømt om?
 – Fri, vrængede han.
 Lidt efter så han op.

160 – Jeg ville gerne gøre det hele om.
 Hun stod midt på gulvet.
 – Men det ville jeg ikke.
 – Mener du det?
 – Ja.

165 – Men ... er der slet ingen men'er?
 – Jo.
 – Ku' man ikke fiske et af dem frem, bruge det til noget?
 Hans stemme var bedende.
 Hun smilede let.

170 – Jeg synes, vi har det meget godt ... nu. Jeg har heller ikke noget imod at råbe og skringe lidt med dig. Det gør ikke noget. Jeg har aldrig været god til det før. Måske var det gået anderledes, hvis jeg havde kunnet.
 – Jeg troede, folk blev skilt ... fordi de skændtes. Vi skændtes jo ikke, for helvede.
 – Det er det, jeg siger.

175 Du har lært mig noget ... nu. Jeg kan godt bruge din aggressivitet. Jeg bliver klarere i hovedet.
 – Tak.
 – Der er ikke noget at takke for. Det er også en god ting. Man behøver ikke sige tak så meget ... hverken med eller uden stemme. Han smed puden i sofaen igen.

180 – Det er noget pis, det vi snakker om. Det er ikke virkeligt.

Hun sagde ikke noget. Ventede.
– Har du set min hånd?
Han gik hen til hende.
– Hvad er der med din hånd?
185 – Jeg bankede den ind i væggen.
– Det er det, jeg siger: du er ikke rigtig klog.
– Jeg skulle efterprøve en teori.
– En af dine teorier?
– Ja. Jeg ville se, om det gør lige så ondt på den, der slår, som på den, der bliver
190 slået.
– Hvad fandt du ud af?
– Det gør ondt af helvede til. På den der slår.
– Slet ikke på den, der bliver slået?
– Ikke hvis det er en mur, man slår på.
195 Hun udstødte en lille latter.
– Den forstod jeg, sagde hun. – Den havde lidt af stilen. Alligevel rammer du ved
siden af. Jeg er ikke cement.
Han stangede med hovedet.
– Jeg tænkte ikke på dig. Jeg tænkte slet ikke på dig, ikke et sekund.
200 – Det er jeg glad for, Jeremias. Det er et sundhedstegn. Måske du er ved at blive
voksen. Måske...
– Måske, hvad?
– Måske hvis du en dag også holder op med at slå hånden i væggen...
– Så hvad...?
205 Hun vendte ryggen til.
– Så går det bedre, sagde hun vagt.
I det samme blev der stukket en nøgle i hoveddøren, og et øjeblik efter kom dren-
gen Peter ind i stuen.
– Hej, sagde han.
210 Han stillede skoletasken ved siden af fjernsynet.
– Er der noget mad?
Han kiggede på faderen, men så hurtigt væk.
– Der er brød i skabet og pålæg i køleskabet.
– Okay.
215 Drengen forsvandt ud af stuen. En lille hvirvel af urolig luft stod tilbage efter
ham, lavere temperatur.
– Der kan du se, sagde faderen.
– Hvad?
– Det kan ikke bruges til noget.
220 – Jeg forstår ikke, hvad du mener. Hvad er det, du forlanger?
Han trak på skuldrene.
– Jeg ved det ikke.
– Du har jo dit...
Han nikkede. Lidt efter gik han.